

**STRATEGII DE FINANȚARE
A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
SUPERIOR ROMÂNESC
ÎN CONTEXT EUROPEAN**

IATAGAN MARIANA

**STRATEGII DE FINANȚARE
A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
SUPERIOR ROMÂNESC
ÎN CONTEXT EUROPEAN**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2012**

Colecția ȘTIINȚE ECONOMICE

Referenți științifici: Prof.univ.dr. Ion Ioniță
Prof.univ.dr. Cârstea Gheorghe

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Angelica Mălăescu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IATAGAN, MARIANA

Strategii de finanțare a învățământului superior românesc în
context european / Iatagan Mariana. - București : Editura Universitară,
2012

ISBN 978-606-591-423-0

658.14:378

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786065914230

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această
lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2012
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 /319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

Introducere	9
Capitolul I. Investiția în educație – motor al dezvoltării economice și sociale	13
1.1. Capitalul uman – principal factor de producție	13
1.1.1. Considerații teoretice asupra investiției în capitalul uman ..	14
1.1.2. Educația componentă principală a capitalului uman	19
1.1.3. Evoluția finanțării educației și a învățământului superior ...	21
1.2. Analiza impactului investițiilor din educație asupra creșterii economice de ansamblu	37
1.2.1. Beneficiile sociale și private ale educației	38
1.2.2. Corelația educație – productivitate – creștere economică	41
Capitolul II. Diagnosticarea sistemului universitar românesc și a finanțării acestuia	47
2.1. Evoluția sistemului de învățământ superior românesc recurs istoric	47
2.1.1. Radiografia sistemului de învățământ superior public și privat din România.	47
2.1.2. Principalele prevederi legislative în domeniul finanțării învățământului superior românesc public și privat după 1998	61
2.2. Finanțarea sistemului de învățământ superior românesc în perioada 1998–2009	65
2.2.1. Aspecte privind finanțarea instituțională	66
2.2.2. Finanțarea activității de cercetare universitară	74
2.3. Piața educației – cererea și oferta pe piața educației în România ..	83
2.3.1. Piața serviciilor educaționale	83
2.3.2. Cererea și oferta de servicii universitare în România	85
2.3.3. Analiza pieței muncii din România din perspectiva absolvenților de învățământ superior	91
Capitolul III. Spațiul european al învățământului superior	94
3.1. Eficiența și echitatea sistemului european de educație și formare	94
3.2. Susținerea financiară a universităților europene	99

3.2.1. Aspecte generale privind modalitățile de finanțare a universităților din Spațiul European	99
3.2.2. Integrarea sistemului universitar românesc în peisajul european al educației universitare	103
3.3. Bune practici în finanțarea învățământului superior european	107
3.3.1. Descrierea sistemului de finanțare a universităților din Germania, Franța, Marea Britanie, Italia, Austria, Suedia, Olanda	108
3.3.2. Autonomia financiară a instituțiilor europene de învățământ superior	123
3.3.3. Finanțarea cercetării universitare în Europa	126

Capitolul IV. Analiza eficienței activității financiare a instituțiilor de învățământ superior

4.1. Fundamentarea nevoii de finanțare a educației la nivel de instituție de învățământ	129
4.1.1. Analiza comparativă a principalelor categorii de venituri ale unor instituții de învățământ superior	130
4.1.2. Analiza comparativă a structurii cheltuielilor în universități	133
4.2. Evaluarea eficienței activității financiare la nivel de universitate	140
4.2.1. Indicatori de apreciere a eficienței finanțării activității didactice	141
4.2.2. Indicatori de apreciere a eficienței activității de finanțare a cercetării științifice	147
4.2.3. Indicatori de apreciere a eficienței activității de finanțare a procesului investițional	149

Capitolul V. Rolul calității educației în compatibilizarea sistemului național de învățământ superior cu cel european

5.1. Managementul calității în instituțiile de învățământ superior	153
5.1.1. Provocările calității în educația universitară	155
5.1.2. Calitatea serviciului educațional – imperativ pentru un învățământ competitiv în plan European	159
5.2. Reforma europeană a calității învățământului superior	171
5.2.1. Tendințe europene în domeniul asigurării calității în învățământul superior	172
5.2.2. Reforma asigurării calității învățământului superior românesc	176

5.3. Indicatorii calității – instrument de evaluare a calității unităților de învățământ superior	179
Capitolul VI. Strategia finanțării învățământului superior românesc în perspectiva anului 2020	182
6.1. Identificarea componentelor strategiei	182
6.2. Analiza strategiilor: analiza SWOT a sistemului de învățământ superior românesc	183
6.3. Studiu de caz privind o nouă strategie de finanțare a învățământului superior românesc	188
6.3.1. Reorganizarea teritorială a învățământului superior public ...	193
6.3.2. Finanțarea pe scară largă prin credite de studii	201
6.3.3. O nouă formulă de finanțare a învățământului superior public din România	203
6.3.4. Promovarea culturii și practicilor antreprenoriale în universități	210
6.3.5. Diversificarea și creșterea resurselor financiare alocate educației, din toate resursele mobilizabile	211
6.4. Implementarea și monitorizarea strategiei	213
Anexe	220
Bibliografie selectivă	243

INTRODUCERE

„Educația este cea mai puternică armă pe care voi
o puteți folosi pentru a schimba lumea”.

Nelson Mandela

În actualul context al societății bazate pe cunoaștere, sistemul de învățământ al unei țări constituie poate mai mult ca oricând „cheia” dezvoltării sale prezente și viitoare. Deși finanțarea nu este tocmai „mama învățaturii”, un sistem de învățământ eficient, echitabil și competitiv, nu poate exista fără o susținere financiară optimă.

În prezent, în România, resursele financiare publice alocate educației universitare, deși insuficiente, sunt extrem de dispersate iar sursele private destinate finanțării învățământului superior sunt încă timid reprezentate. Insuficiența resurselor coroborată cu explozia numărului de studenți, cât și a numărului de instituții de învățământ oferă o imagine relativ sumbră a învățământului românesc.

Există în cele opt regiuni de dezvoltare, 49 universități publice cu peste 550 de facultăți, în care studiază circa 900000 studenți. Acestea instituții li se adaugă alte 315 facultăți ale învățământului privat. Sunt zone unde găsim și câte cinci universități publice pe o rază de 300 km, cu domenii de studii similare și unde, din cauza cererii scăzute, concurența este foarte redusă. Se naște astfel întrebarea: mai există oare dorința universităților de a acționa în planul îmbunătățirii calității serviciilor oferite? Oare resursele publice nu sunt „risipite” în zone ineficiente?

Un lucru este cert: statul suportă la fel finanțarea unui student competitiv ca și pe aceea a unuia neperformant. Evident, nu este echitabil ca o universitate în care gradul de promovabilitate este redus să beneficieze de aceeași finanțare ca și o instituție în care raportul absolvenți/studenți în an terminal este aproape unitar. De aceea sunt necesari noi indicatori de apreciere a eficienței activității financiare a universităților, care să vină în completarea celor existenți și să asigure o eficiență sporită alocării resurselor publice.

Dacă se are în vedere aportul mediului privat la finanțarea învățământului, se observă o pondere extremă de redusă a acestuia în

totalul resurselor atrase de universități. Această situație poate fi explicată și prin faptul că în prezent, investiția în educație este considerată de către mediul de afaceri românesc o cheltuială neatractivă, fiind o investiție cu grad de risc ridicat și cu o perioadă de recuperare mare.

Deși oferta de servicii educaționale universitare este largă, comparativ cu multe state europene, taxele de studiu în **România** sunt destul de ridicate, între 600-1500 euro/an. Astfel, în Academia de Studii Economice din București taxa anuală la studiile de licență este de 700 euro, în Universitatea Politehnică din București 800 euro în timp ce la universitățile de medicină taxa pentru un an de studii de licență este în medie de 1500 euro/an. Învățământul superior public din România se confruntă în prezent cu o competiție acerbă din partea universităților private, care școlarizează circa 400.000 de studenți și ale căror taxe de studiu sunt, pe alocuri cu mult sub costul real impus de instruirea unui student.

La o analiză atentă a pieței educației universitare din țara noastră se distinge și o presiune a universităților din afară, atât din perspectiva taxelor de școlarizare, mai atractive, cât și a calității serviciilor oferite. Astfel, dacă până acum un român care voia să meargă la Universitatea din Utrecht¹ scotea din buzunar circa 6000 de euro pentru un an universitar pentru o facultate de trei ani și 10000 de euro pentru o facultate de medicină, în prezent, taxele au scăzut pentru un an de licență la 1.672 de euro.

O altă oportunitate ar putea fi universitățile italienești, unde taxele au scăzut în ultimii ani de la 4.000 de euro pe an la numai 500 de euro anual. În prezent, la Universitatea din Bologna², un român plătește o taxa egală cu cea de la o facultate din cadrul Universității din București. Mai ieftin se poate studia la Universitatea din Innsbruck³, din Austria, unde anul de studii costă 800 de euro anual pentru absolvenții veniți din spațiul Uniunii Europene. În capitala Germaniei, instituții de învățământ superior cu renume internațional, cum ar fi Universitatea Humboldt sau Universitatea Liberă Berlin, nu percep taxe de școlarizare.

¹ <http://www.uu.nl/university/internationalstudents/EN/financialmatters/tuitionfees/Pages/Bachelorsprogrammes20102011.aspx>

² <http://www.eng.unibo.it/PortaleEn/Students/Administrative+procedures/Tuition+Fees.htm>

³ <http://www.uibk.ac.at/studienabteilung/en/studienbeitrag-en.html>

În plus, chiriile pot fi mai mici chiar decât în București, astfel încât un student poate găsi o garsonieră de închiriat sau poate împărți un apartament cu alți colegi, plătind circa 200 euro pe lună.

Desigur, sunt și state în care taxa de studii universitare este mult mai mare. Astfel, în **Olanda**, la Universitatea din Amsterdam⁴ un student trebuie să plătească 1.672 euro/an - taxa de școlarizare pentru un an de licență și pentru taxele suplimentare aproximativ 600 de euro/an. La Universitatea Tehnică din Eindhoven⁵ taxa anuală de studiu pentru licență plătită de cei care provin din spațiul Uniunii este de 1.672 de euro/an, iar taxele suplimentare se ridică la 1000 de euro. Un student din Uniunea Europeană admis la Universitatea Cambridge⁶ plătește taxe de școlarizare pentru un an de licență, de 3.491 euro/an, iar costurile de întreținere variază între 6.660 și 8000 de euro/an.

Consolidarea Spațiului European al Învățământului Superior (SEIS) obligă autoritățile române din domeniu să acorde o mai mare atenție modului de constituire și alocare a banului public în domeniul învățământului superior.

Dacă la începutul anilor '80, România făcea parte din primii 15 furnizori de servicii academice pentru studenți străini, cu un număr de 16.962 de studenți internaționali înmatriculați în 1981, după 1989, apatia autorităților și universităților românești a dus la scăderea atractivității României pe piața internațională a învățământului superior.

Și în legătură cu candidații români situația s-a schimbat semnificativ după 1989. Un număr tot mai mare de absolvenți de liceu își continuă studiile universitare în străinătate. Se naște astfel o întrebare firească: de ce sistemele de învățământ din afară sunt mai atractive pentru tinerii noștri și ce ne lipsește nouă?

Printre argumentele absolvenților de liceu regăsim motivații extrem de concrete: pregătirea profesională formativă în detrimentul celei cognitive, des întâlnită în școlile noastre; cadru legislativ adecvat, stabil; politici protecționiste pentru credite de studii acordate elevilor și studenților, rambursabile după absolvire/încadrare; ofertă academică bine structurată și fundamentată; mediu economic mai

⁴ <http://www.studeren.uva.nl/finance>

⁵ http://w3.tue.nl/en/services/stu/admission_and_enrollment/tue_fee_and_studycosts/tuition_fees/eea_students

⁶ <http://www.cam.ac.uk/admissions/undergraduate/international/finance.html>

stabil; vizibilitate internațională ș.a.. Plecarea tinerilor la studii în străinătate ar putea fi un fenomen acceptabil dacă am avea și certitudinea că aceștia vor reveni în țară ca specialiști. Statisticile demonstrează însă că aproape jumătate dintre ei rămân în afara țării.

În prezent, numărul studenților străini care studiază în România ca urmare a acordurilor bilaterale este nesemnificativ (maxim 200), iar numărul studenților Erasmus care au venit la studii în România, în anul universitar 2008-2009 a fost de 1208 persoane, comparativ cu cei 3744 care au plecat la studii în alte state europene⁷. Un loc aparte îl ocupă absolvenții din Republica Moldova, pentru care numărul de locuri în anul I, pentru studii universitare de licență în universitățile românești a crescut de la 1.650 la 3.520. Dintre cele 3.520 de locuri, 1.900 sunt fără plata taxelor de școlarizare și cu bursă, iar restul sunt fără plata taxelor școlare dar fără bursă.

La masterat, numărul de locuri pentru cetățenii moldoveni a fost de 935, din care 505 sunt fără plata taxelor de școlarizare și cu bursă, iar restul sunt fără plata taxelor școlare dar fără bursă⁸.

Nu trebuie să se piardă din vedere faptul că internaționalizarea se va putea face doar dacă se vor corela în același timp politicile la nivel de sistem – Guvern, Ministerul Educației, Ministerul de Externe, Președinție - cu politicile la nivel de universitate. Cheia reușitei oricărui tip de politică este coerența, continuitatea și sincronizarea cu restul politicilor existente.

⁷ Annex02SM-Outgoing and incoming Erasmus student mobility in 2008/2009, disponibil la <http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/table109.pdf>

⁸ HG nr. 731-2010 pentru modificarea HG nr. 364-2010 privind aprobarea cifrelor de școlarizare pentru învățământul preuniversitar și superior de stat în anul școlar universitar 2010-2011

CAPITOLUL I

INVESTIȚIA ÎN EDUCAȚIE - MOTOR AL DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI SOCIALE

„Copilul ajunge pentru părinții săi,
după educația pe care o capătă: răsplată sau pedeapsă“.
Jean Jackues Rousseau

1.1 . Capitalul uman - principal factor de producție

În prezent, resursele umane reprezintă elementul esențial al competiției atât la nivelul companiilor, cât și la nivel național. În competiția globală a economiei informatizate, calitatea și inventivitatea resurselor umane sunt principalii factori care stau la baza decalajelor esențiale între state. Așadar, se poate spune despre capitalul uman că devine factorul de producție principal atât la nivel micro, cât și macroeconomic.

Capitalul uman este definit ca *„ansamblul integrat al unui sistem de cunoștințe teoretice, generale și de specialitate, de aptitudini și deprinderi însușite în procesul de învățământ și formare profesională (formal și informal) sau prin experiența la locul de muncă, de comportamente economice și sociale pe care individul le pune în aplicare în procesul de creare de bunuri și servicii, de generare de venituri corespunzătoare/remuneratorii pentru posesorul lor ca și pentru colectivitatea în care se încadrează sau pentru societate”¹.*

În viziunea majorității autorilor, investiția în capitalul uman reprezintă orice activitate menită să asigure o sporire a calităților productive ale factorului uman, incluzând atât cheltuielile pentru educația și adaptarea profesională, cât și cheltuielile alocate pentru asigurarea sănătății, căutării unui loc de muncă, eforturile familiale făcute pentru intrarea în sistemul de învățământ și menținerea în cadrul acestuia, cheltuielile permanente pentru actualizarea

¹ The Oxford Dictionary for the Business World, 1993

cunoștințelor și a aptitudinilor individuale, în scopul obținerii unor venituri suplimentare într-o perioadă ulterioară.

1.1.1 *Considerații teoretice asupra investiției în capitalul uman*

Inițial, teoria modernă a capitalului uman s-a dezvoltat în jurul grupului de la Universitatea din Chicago coordonat de **Theodore W. Schultz**, președinte al Asociației Americane de Economie. Schultz și colaboratorii săi au tratat cheltuielile educaționale și cele cu sănătatea drept investiții în scopul creșterii productivității muncii și, implicit a creșterii economice de ansamblu.

În articolul „*Investiția în capitalul uman*” Schultz constată că „*nivelul de dezvoltare al unor țări (exemplu SUA) are un ritm de creștere mult mai înalt decât ar permite capitalul tehnic de care dispun*”². Diferența rezultă din efectul pozitiv multiplicator al calității resurselor umane. Ulterior, plecând de la relația pozitivă dintre educație-calificare, competențe-câștig, Schultz propune conceptul de „*capital total*”³.

În viziunea sa, capitalul total subsumează capitalul tehnic, financiar și pe cel uman. Capitalul uman reprezintă un stoc de active, sub forma cunoștințelor și competențelor deținute de indivizi, cu impact direct asupra capabilităților lor de a presta o muncă. Curba venituri-vârstă este explicată prin lungimea fluxului de venituri, dar și de avantajul comparativ obținut de tinerii care au investit în educație. Creșterea veniturilor reale ale muncii este explicată prin includerea factorului investiții în capitalul uman, care produce sporuri de productivitate a muncii și de beneficii corespunzătoare.

Jacob Mincer, Gary Becker și cei ce i-au urmat s-au concentrat mai mult pe studiul relațiilor dintre capitalul uman și veniturile din muncă, mai exact pe studiul variațiilor veniturilor în funcție de gradul de educație al indivizilor. Acesta este obiectul teoriei capitalului uman, expusa ulterior de Becker (1964). Esența teoriei este simplă: veniturile indivizilor cresc substanțial în funcție de gradul de educație

² T.W. Schultz, *Investment in Human Capital*, in American Economic Review, march 1961, pp.11-30

³ T.W. Schultz, *Investment in Human Capital*, Economics of Education, Penguin Modern Economics Readings, 1968, p 13.

al acestora. Mincer și Becker au restrâns în general abordările lor asupra capitalului uman la analiza capitalului educațional, punând în evidență costurile asociate investiției în instruire.

Becker, laureat al Premiului Nobel pentru economie în 1992, a fost primul autor care a elaborat un model al investiției în capitalul uman, stabilind existența unei relații strânse de dependență între instruire și câștigurile individuale previzibile.

Ideea sa de bază a fost aceea că educația presupune costuri dar ea aduce și câștiguri. Chiar dacă la prima vedere învățământul poate fi gratuit, în realitate există costuri, care exprimă, în termenii costurilor de oportunitate, veniturile susceptibile a fi pierdute prin alegerea alternativei de continuare a studiilor în locul celei de intrare pe piața muncii.

Alți autori consacrați în domeniu au încercat să cuantifice contribuția capitalului uman la sporirea bunăstării sociale. S-a pus astfel în evidență că, dacă în anul 1946, în Marea Britanie, capitalul uman asigură circa jumătate din bunăstarea acestei țări, în anul 1989 circa 80% din bunăstarea țărilor dezvoltate s-a asigurat pe baza contribuției capitalului uman.

Exemplul Japoniei este poate unul dintre cele mai edificatoare pentru contribuția capitalului uman la dezvoltarea economiei care, distrusă aproape complet în cel de-al doilea război mondial, în mai puțin de cincizeci de ani a ajuns una din forțele importante ale economiei mondiale tocmai datorită calităților deosebite ale capitalului uman, structurate atât pe un sistem de valori care cultivă seriozitatea și devotamentul în muncă, cât și pe existența unui sistem de formare profesională foarte bine pus la punct.

Hayami Y. și Ruttan V. (1988)⁴ pentru a sublinia impactul capitalului uman asupra creșterii economice au estimat un „coeficient de elasticitate a output-urilor în raport cu input-ul capital uman” de 0,472 (cu mult mai mare comparativ cu cel corespunzător capitalului fizic, care a fost estimat la 0,2634).

În Tabelul 1.1 este ilustrată evoluția capitalului uman, măsurat

⁴Ruttan Vernon W, Hayami Yujiro, *Cosequences de la croissance demographique rapide dans les pays en development*, Institut National d'Etudes Demographiques, Division de la population des Nations Unites, 1988, pp.113-141

prin numărul anilor de școlarizare, pe două mari grupe de țări diferențiate după nivelul dezvoltării economice și prognoza acestora pentru primul deceniu al secolului XXI.

Evoluția nivelului capitalului uman (numărul anilor de școlarizare) și prognoza acestuia pentru primul deceniu al secolului XXI

Tabel nr. 1.1.

Decadă	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Țări dezvoltate	8,7	9,8	10,9	11,6	12,1	12,5
Țări sărace	2,1	2,9	3,7	4,8	5,7	6,5

Sursa: *Growth and human capital, good data, good results*, Daniel Coehn, Marcelo Soto, 2005, <http://www.oecd.org/dev/publication/tp1a.html>

Rezultatele puse în evidență de aceste studii se constituie într-un semnal pentru țările în curs de dezvoltare, care trebuie să acorde o importanță deosebită educației ca mijloc de investiție în capitalul uman pentru a putea reduce decalajele existente între acestea și țările dezvoltate ale lumii.

În ultimele decenii, în analizele asupra capitalului uman, definirea acestuia se face mai ales prin conceptul de capital educațional.

„Capitalul educațional se prezintă în două forme distincte: pe de o parte, sunt abilitățile dobândite în urma participării la sistemele educaționale formale, cunoștințe atestate prin diplome; pe de altă parte, se consideră orice alte cunoștințe și abilități dobândite în cursul vieții, prin eforturi proprii sau prin contacte cu experți în diverse domenii finalizate cu câștiguri de cunoaștere în urma asimilării informațiilor primite prin interacțiunea cu aceștia”⁵ (Voicu, B., 2004).

⁵ Bogdan Voicu, *Capitalul uman: componente, niveluri, structuri*, Calitatea vieții, XV, nr.1-2, București, 2004, pp. 137-157

Pentru capitalul educațional atestat prin diplome, problema măsurării la nivel individual nu este foarte spinoasă, chiar dacă pot fi discutate diferitele metode utilizate, cum sunt: măsurarea prin ani de școală, prin grade de instrucție etc. În schimb, educația neformală produce stocuri de capital educațional foarte greu de estimat.

Componenta principală a capitalului uman, după cum am mai arătat, este educația și, implicit, nivelul de instruire. Pentru a surprinde eficiența investițiilor în educație trebuie analizate costurile, beneficiile procesului investițional, dar și factorii care influențează investiția în oameni: starea generală a economiei, lungimea și stabilitatea fluxului de venituri, diferențele de venit, costurile directe și indirecte, renta de abilitate, rata de recuperare a investiției în capitalul uman, venitul marginal al acestuia

Beneficiile private rezultate în urma investiției în educație sunt necontestat: creșterea veniturilor, diminuarea riscului de șomaj, deci creșterea gradului de inserție pe piața muncii. Beneficiile sociale se concretizează în întărirea coeziunii sociale, creșterea productivității și asigurarea creșterii economice, reducerea costurilor sociale prin prevenirea excluderii sociale etc.

Un lucru este cert: o creștere a numărului de indivizi educați va duce la o creștere a output-ului la nivel macroeconomic. Rămâne însă deschisă întrebarea dacă populația educată este întotdeauna plătită mai bine decât cea needucată. Realitatea românească vine parcă tot mai mult să infirme această ipoteză.

Deși, prin deschiderea granițelor, forța de muncă din România intră în concurență cu capitalul uman din zone economice de mare performanță, ne confruntăm în prezent cu numeroase curențe în ce privește administrarea acestei resurse prețioase,

O simplă comparație a câștigurilor salariale obținute în România cu cele din Uniunea Europeană scote la iveală adevăruri dure - capitalul uman național degajă o producție mult mai scăzută prin comparație cu cel occidental. În acest sens, România ocupă în prezent locul 50 în clasamentul statelor în funcție de Human Development Index ⁶. Valoarea acestuia la nivelul anului 2010 era 0,767 în comparație cu Norvegia 0,938.

⁶ Human Development Report 2009 -HDI rankings, disponibil la <http://hdrstats.undp.org/en/countries>

Din analiza raportului menționat remarcăm legătura directă între valorile acestui indicator și interesul statelor acordat educației. Poate nu întâmplător constatăm și faptul că România are printre cele mai scăzute alocații bugetare pentru educație. Același statut îl au și cheltuielile pentru cercetare-dezvoltare. Prin comparație, Suedia - clasată pe primele locuri în clasamentul *HDI* – alocă de 46 de ori mai multe resurse financiare domeniului educațional.

Asemănător stau lucrurile în privința numărului de cercetători raportat la un milion de locuitori. Din nou ocupăm ultimul loc cu un număr de 879 de cercetători/milion locuitori în timp ce Suedia are de șase ori mai multe persoane lucrătoare în domeniu, iar Islanda de opt ori.

O evaluare sumară a capitalului uman din România scoate la iveală sub investiția cronică din acest domeniu și efectele sale asupra performanțelor economice ale forței de muncă naționale. Evident, există și angajați competitivi dar numărul lor este destul de modest prin comparație cu mâna de lucru ieftină, deci slab productivă. O astfel de situație este mult mai ușor de observat la exportul de forță de muncă spre statele Uniunii Europene. Cei mai mulți conaționali care merg să lucreze în vestul Europei ocupă de regulă slujbe prost remunerate prin comparație cu cele ale indigenilor, ceea ce subliniază clar diferența de productivitate și discrepanțele de investiții în pregătirea profesională.

Situația capitalului uman autohton nu este întâmplătoare. Apreciem că în prezent forței de muncă românești îi lipsește mentalitatea concurențială, flexibilitatea și adaptabilitatea la condițiile schimbătoare ale sistemului economic, ceea ce justifică greutatea cu care mulți români acceptă slujbe noi. O bună parte a ratei șomajului are ca origine asemenea realități.

Este bine cunoscut faptul că județele mai sărace au, în general, o populație mai slab educată. Regiunile mai bogate sunt, de regulă, cele care atrag o forță de muncă superior calificată, devenind astfel și mai dispuse spre creștere și tinzând să devină mai bogate.

Județele cele mai bogate în capital uman sunt poziționate în Transilvania și nordul Munteniei – Timiș, Arad, Cluj, Sibiu, Brașov, Prahova, Argeș și București, în timp ce în Moldova, doar orașul Galați se plasează puțin peste media națională. Capitalul educațional este

concentrat, cu precădere, în județe mai urbanizate, neagricole, dar care sunt și principale centre universitare.

1.1.2. Educația – componentă principală a capitalului uman

În actualul context al dezvoltării umane, așa cum remarca Gary Backer, „... *capitalul uman a înlocuit capitalul dolarului*”. Astfel, informația înseamnă putere, iar educația și pregătirea profesională sunt cele mai importante investiții la nivelul individului, la nivelul organizațiilor și nu în ultimul rând la nivelul fiecărei societăți în parte.

Sociologi, economiști, politicieni, cu toții sunt de acord că adevăratul tezaur al unei țări este educația. Durkheim considera că „*omul pe care trebuie să îl formeze educația în noi nu este omul așa cum l-a creat natura, ci omul pe care îl vrea societatea, iar ea îl vrea așa cum îi cere structura interioară [...] educația este înainte de toate, mijlocul prin care societatea își reînnoiește neîncetat condițiile proprii sale existențe*”⁷ (Durkheim, E., 1980).

Salade prezintă educația ca factor de producție, care participă la fel ca oricare altul la producerea de bunuri și servicii. „*Prin nivelul de educație al unui popor, se poate întrevăde investiția pe care societatea o face în oameni. Ca și știința, și educația, prin numeroasele sale valențe formative, intră în componența factorilor de producție*”⁸ (Salade, D., 1989).

Un deziderat important pentru toate statele lumii este dezvoltarea educației și formării de-a lungul întregii vieți, în așa fel încât schimbările și restructurările din economie să nu producă efecte adverse care să aibă un impact negativ asupra coeziunii sociale.

Una dintre cele mai importante concluzii ale cercetărilor recente din domeniul educației este aceea că investiția în educarea și formarea persoanelor este atât un factor de creștere, în special în contextul actual de schimbări tehnologice rapide, cât și un instrument de bază în susținerea integrării sociale. Acest lucru a fost confirmat și de analiza rezultatelor studiului PISA, care arată că țările dezvoltate au cele mai

⁷ Emil Durkheim, *Educație și sociologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980, p.17

⁸ Salade D., *Dimensiuni ale educației*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1998, p. 29

scăzute niveluri de inegalități dintre indivizi. De asemeni, educația și formarea de înaltă calificare, prin furnizarea de resurse umane necesare dezvoltării economice și sociale sunt considerate un instrument de reducere a diferențelor dintre regiunile mai puternic dezvoltate și cele mai puțin dezvoltate.

Este binecunoscut faptul că o societate stabilă, democratică nu poate exista dacă majoritatea cetățenilor nu dispun de un nivel minim de educație. Educația de care beneficiază un copil aduce foloase nu numai părinților săi ori lui însuși, ci și celorlalți membri ai societății.

În urma faptului că un părinte plătește pentru educația copiilor săi beneficiază și alte persoane. Este dificil însă să fie identificați toți beneficiarii și să li se pretindă o plată. Ca urmare, apare un efect de vecinătate. Intervenția guvernamentală ar fi necesară, pe de o parte, pentru a impune ca fiecare copil să primească un nivel minim de școlarizare, iar pe de altă parte, pentru a finanța această școlarizare în cazul în care nu toți își permit.

Este de necontestat faptul că un om care investește în propria educație poate aduce beneficii nu numai sieși și familiei sale, ci și altor oameni. Totuși există multe alte lucruri benefice pentru cooperarea umană sau pentru o societate, dar nu decurge de aici că acestea ar trebui produse de stat și finanțate prin taxe și impozite. În plus, investiția în propria pregătire/educație poate fi în cele din urmă amortizată, atunci când individul ajunge pe piața muncii.

În ce privește sistemul de învățământ românesc, se constată că acesta se confruntă cu probleme structurale, în special învățământul rural care întâmpină dificultăți majore în ceea ce privește investiția în infrastructura fizică, personalul didactic calificat, accesul limitat la formare profesională și la programele de formare continuă a populației rurale.

Conform unui studiu recent, România are cel mai mare procent de persoane care abandonează școala primară din regiune, 23% din populația cu vârste cuprinse între 18 și 24 ani părăsește școala și, cel mai scăzut procent de persoane implicate în procesul de învățare pe tot parcursul vieții. Doar 1% din populația cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani a participat la un program de formare profesională cu o durată mai mare de patru săptămâni. Abandonul școlar reprezintă o altă problemă a sistemului de învățământ, iar din acest punct de vedere educarea părinților poate juca un rol central. Asigurarea accesului la